

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"פ

פרשת וירא

א. בכור שור.

פרק יט', פסוקים א'-יא':

יט (א) המלאכים. שלוחים של מקום, כמו "וישלח יעקב מלאכים" ומה הפסוק תשובה למינין שאומרים שלשה האנשים האילו ג' החלקים הם, ויש להשיבם כשבאו לסדום היכן היה החלק השלישי, שאין שם רק שני חלקים², כדכתיב "ויבאו שני המלאכים" וגו'. ועוד שאמר "וישלחנו ה' לשחתה"³, ואיזה שלח הלא כולם שוים? ולוט יושב בשער סדום. כי שם היה דר, כי לא היה דר ממש בתוך סדום, אלא סמוך לשער, כמו שנאמר "ויאהל עד סדום"⁴.

(ב) ויאמר [הנה נא אדנין] סורו נא אל בית-עבדכם. כל מקום שיש לירא שייך לומר "סורה", כמו שנאמר "סורה אדוני סורה אלי אל תירא!"⁵ דשטורני"ר בלע"ז. והשכמתם והלכתם לדרככם. למחר בהשכמה, טרם יכיר איש את רעהו תלכו לכם, פן ירגישו אנשי העיר בכם, כי ירא אני פן יריעו לכם, כי רעים וחטאים הם מאד. ויאמרו לא! כי ברחוב נלין. השיבו לו: וכי מפני פחדם נכנס לביתך? תיור גדול יש לנו, שאנו שלוחים של מקום, ועתה ברחוב נלין מפני זאת שאמרת ונראה מה יוכלו עשה.

(ג) ויפצר בם מאד. כאדם שאומר: מה תועילו במחלוקת ושמעו, כי מה תועלת להתקוטט עם עמ'מת, הרבה יראו גבורתו של הקב"ה.

(ה) ונדעה אותם. לולי כי אמר להם לוט: "הנה נא לי שתי בנות וגו'" הייתי אומר: כי לא היו מבקשים אותם כי אם לידע אם הם מרגלים, או אנשים רעים וגנבים, אבל מתשובתו של לוט שאמר: "הנה נא לי שתי בנות", יש להבין כי לעבירה היו תובעין אותן להעליל בהם*.

(יא) סנורים. הוא דרך שגעון ועוררן, סבור לראות ואינו רואה, וכשיש לו לילך כאן הולך במקום אחר, כמו ארם שהיו סבורים ללכת לעיר אחרת והלכו בשומרון⁷, ולפיכך: וילאו למצוא הפתח. כי כשהיו סבורין לילך אצל הפתח היו הולכים למקום אחר.

אלוה

1. מה הפציה עם המלאכים שפרשנו מנסה להסביר לנו?
2. למה חשוב לפרשנו להדגיש כי לוט ישב בשער ולא בתוך העיר?
3. איך פרשנו מבין את סירוב המלאכים להכנס לביתו של לוט?
4. מה הפציה שפרשנו פותר בגארו את פסוק ה'?
5. איך פרשנו מבין "סנורים" באורכו: מצון וצוררן?

* * *

ב. מדרש אריאל.

פרק כ', פסוק ט':

[שם] ממעל לעצים. ולא "על העצים אשר מעל למזבח" ? אלא שמרוב חיבתו למזבח שהקריבו עליו קודמיו ושעתידים ליקרב עליו, נעשו העצים בטלים לעיקר, — המזבח. ואכן כאן מרמזת התורה שכל העקידה אינה אלא נסיון בלבד, שבהעלאה זו כבר נתקיים כל הצו של "והעלהו לעולה", ואין צורך בעצי שריפה. ממעל לעצים, כאילו אין העצים משמשים בתפקיד.

שאלות

1. לכאורה מה הקושי יש להסבירו?
2. מי הם "קוראיו" שהקריבו כאן ולמה זה חשוב להזכיר כאן?
3. מה חשיבותו של המילה דוקא?
4. איך פרשנו אמין מכאן שכל העקידה היתה נסיון בלבד?

* * *

ג. כלי יקר.

פרק כב' פסוק טז':

הקִרְבַּת האֵיל עֲשֵׂה בַפֶּעַל מִמֶּשׁ, וְהִקְרַבְתָּ בְנוֹ
 בַּמַּחְשָׁבָה. לְכֹךְ נֶאֱמַר: יַעֲזֹן כִּי "עֲשִׂיתָ הַדְּבָר
 הַזֶּה", הִינּוּ עֲשִׂיתָ הַהִקְרָבָה, כִּי בְזִכּוֹת
 הַקְּרִבְנוֹת נֶאֱמְרוּ לוֹ כָּל הַבְּטָחוֹת, "וְלֹא
 חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֹךְ", הִינּוּ מִלְהַזְכִּירוֹ בְּכָל
 עֲבוּדָה וְעֲבוּדָה. לְכֹךְ לֹא נֶאֱמַר 'מִמֶּנִּי'
 הַמּוֹרָה עַל הַהִקְרָבָה מִמֶּשׁ, שֶׁהֵרִי עֲכָשׁוּ לֹא
 חָשַׁב לְהִקְרִיבוֹ מִמֶּשׁ. עַל כֵּן "בְּרַךְ אֶבְרָכָךְ"
 בְּרָכָה כְּפוּלָה, אַחַת כְּנֶגְדַּת הַמַּעֲשֵׂה וְאַחַת כְּנֶגְדַּת
 הַמַּחְשָׁבָה, וְזֶהוּ טַעַם "וְהִרְבָּה אֲרָבָה".

[מִזֵּן יַעֲזֹן אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וּגו' .
 מִדְּקָאֵמַר "וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֹךְ",
 שָׁמַע מִינָהּ שֶׁמֵּאֵמַר "כִּי... עֲשִׂיתָ" הוּא עֲנִין
 אַחֵר. וְעוֹד, כִּי לְמַעַלְהָ אָמַר: "וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת
 בְּנֹךְ אֶת יַחֲדָךְ מִמֶּנִּי", וְכֵאֵן לֹא הִזְכִּיר 'מִמֶּנִּי'.
 וְעוֹד, כִּפֶּל הַלְשׁוֹן "כִּי בְרַךְ אֶבְרָכָךְ" צְרִיף
 יָשׁוּב, כִּי לְפָרוּשׁ רַש"י אַחַת לְאָב וְאַחַת לְבֵן,
 קִשָּׁה כִּפֶּל "הִרְבָּה אֲרָבָה". עַל כֵּן נִרְאֶה לִי,
 לְפִי שֶׁכָּל עֲבוּדָה אָמַר: יְהִי רַצוֹן כְּאֵלוֹ בְּנֵי
 שָׁחֹט וְכו', הֵרִי כְּאֵלוֹ עֲשֵׂה שְׁנֵי מַעֲשִׂים, כִּי

שאלות

1. מה הם הקשיים בפסוקים שפרשנו מאלה בדבריו?
2. איך פרשנו אמין את הכפילות שיש כאן בפסוקים?
3. מה היה בפועל ומה היה במחשבה, ואיך זה מלוטא בנאמר כאן?

* * *

ד. באור יש"ר.

פרק כב' פסוקים ב', ג', ד':

על אחד ההרים. ונח פירש לו עתה לחיזה הר ילך, אולי כדי שלא יודע
 לאנשי ביתו מקום הליכתו, ולא ילכו אחריו לבקשו אחרי שיעזרו חיזה
 ימים מעת נסיעתו מביתו: (ג) וישכם אברהם בבקר. הלא זה לא
 השיב דבר לזיווי השם אעפ"י שהיה זר צעניו מאד, כי לא הסתפק רגע
 בהצנת המאמר והעלהו שם לעולה, אלא חשב שבדאי כוונת הבורא היתה
 שיחט את בנו, ועכ"ז לא הרהר אחר דבריו יתברך, אלא נהג לניעות
 בעלמו ולבש יראה נפלאה בחשבו בקרב לבו, אמנת שכפי קולר כללי ודעתי
 לא יאות לו יתברך לזיווי אכזרי כזה, אבל מי אני לבא בסוד ה' ולחקור
 במה שגזרה חכמתו הנעלמה מעיני כל חי, די לי לידע בלי ספק שרצונו
 בכך, ועלי החיוב לשמוע בקולו, וזאת היא מעלת יראת ה' הנכבדת, ולכן
 אברהם לא ענה דבר אלא קם בצוקר ומהר לעשות רצון קונו בשמחה:
 ויבקע עצי עלה. הגיד הכתוב זריזותו במולה, כי חשב פן לא ימלא על
 ההר אשר יאמר לו השם עלים מזומנים: ויקם וילך. כך דרך הכתוב
 להוסיף לשון קימה אלל ההליכה להורות על הזריזות: אל המקום. אל
 ארץ המוריה כמו שאמר לו השם, ובטח שהוא יתברך יראהו את ההר
 אשר יבחר בו: (ד) ביום השלישי. לנסיעתו, וידוע שבאר שבע אינו רחוק
 מהר המוריה מהלך ג' ימים, אלא פחות מזה, אולם להגדיל הנסיון לא
 הראהו השם את ההר מיד כשהגיע לארץ המוריה, והולך אברהם ללכת
 מהר להר ומגבעה לגבעה לראות סימן שבו יביר את ההר אשר יבחר בו
 ה', ונמשך הזמן עד היום השלישי, וכל זה כדי לתת לו זמן להתייען
 ולהתחרט אם לא יחפון בדבר, כי אולי יעלו לאט לאט מחשבות אחרות
 על לבבו ויתחיל להרהר אחר מלות אלהיו, ובין כך תתעורר אהבתו על
 בנו שהיה הולך עמו ויכמרו רחמיו עליו ויחדל משלוה יד בו, אבל אברהם
 מושל ביראת אלהים לא נסוג אחור ולבבו לא הרך מעשות את מלות ה':
 וירא את המקום. ראה ענן קשור על ההר ונתקיים בזה מ"ש לו השם
 על אחד ההרים אשר אומר אליך:

1. נִימוֹק אַצְיִין נוֹתֵן פֶּרְשָׁנָוּ פִּינְיֹוד לְדַצַּת חַי"ף - אַל אִי הוֹדַצַּת הַקִּב"ה לְאִבְרָהָם אַל אִינָה הֵר, מֵהוּ?
2. פֶּרְשָׁנָוּ מִסְפִּיר פֶּאֲרִיכּוֹת אֵת הַפִּיכּוֹתוֹ אֵל אִבְרָהָם מֵה הוּא רּוֹצֵה לְמַדְנָו כֵּאֵן?
3. כַּנ"ף, מֵה "בִּיּוֹט הַשְּׁפִיּוֹ" דּוֹקֵא? תִּסְפִּיר.
4. אִיֵּק אִבְרָהָם "רֵאָה" אֵת הַמְּקוֹט?

* * *

ה. רש"ר הירש.

פרק כב' פסוקים ו'-ט':

(ח) אנו אין לנו אלא להביא העצים, האש והמאכלת; אנו אין לנו אלא להיות מוכנים ומזומנים לכל קרבן. מה שיראה לו הקב"ה, מה שייעשה — לא ייעשה אלא משום שכך עלה ברצונו: הבה נשאיר זאת בידי ה'. בכך הגיד לו אברהם כל מה שהיה עליו לדעת, כל מה שהיה צריך לדעתו. "עלינו לבנות המזבח ולהשאיר לחכמת ה' את בחירת הקרבן, שהוא הקרבן הראוי והכשר לפי תבונתו — וילכו שניהם יחדו."

(ט) אין זו דרך הקרבן להישחט על המזבח. נראה שאברהם רצה לשחוט את בנו באופן שלא יותיר לו דבר לעשותו, לאחר שישלים את המעשה הגדול. לפיכך רצה לשחוט את בנו על מערכת העצים, כדי שאחר-כך יאכלו הלהבות את גוף ילדו.

(ו) וילכו שניהם יחדו. פזמון זה חוזר פעמיים. אברהם ויצחק, אב ובן, שוחט ושחט — דרך אחת הם הולכים, הקשה לשניהם במידה שוה, והם עולים במעלה ההר בלב אחד ובגבורת נפש איתנה. הרי זו דוגמה ומופת לנצח נצחים, המורה לכל האבות והבנים מבית אברהם, לכל דור-אבות ולכל דור-בנים, את הדרך אשר ילכו בה עד הקצה — ביחד.

(ז) עד כה לא דיברו ביניהם האב והבן, ולפיכך נאמר כאן פעמיים: ויאמר. השתיקה וכובד הראש של שלושת הימים העלו, מן הסתם, על דעתו של יצחק את האמת. משום כך אולי: אל אברהם אביו — עד כה לא נראה בעיניו אלא כ"אברהם", ולא כ"אביו" כמנהגו מאז.

אלות:

1. פֶּרְשָׁנָוּ מִסְפִּיר אֵת פֶּסוֹק ו' בְּאֹפֶן סַמְלִי וְמוֹסְרִי, הַתּוֹכֵל לְהַסְבִּירָו?
2. מֵה חִידוּשׁ בְּפֶסוֹק ז'?
3. בְּפֶסוֹק ח' מְרַחֵם פֶּרְשָׁנָוּ הֵן אֵת הַהִפְיָכָה הַמְּשׁוֹתֶפֶת וְהֵן אֵמֻנָתוֹ הַמֵּאֲמֶה בְּקִב"ה, אִיֵּק הוּא מִפְּרֵשׁ זֵאת בְּפֶסוֹק?
4. מֵהוּ חִידוּשׁ בְּפֶסוֹק ט' - דְּרַק אֵכָּה לֹאֵה' דַּצַּתוֹ הַיְחִידָה בֵּינָם כֵּל הַמִּפְרָשִׁים - מֵה הַרְצִיּוֹן בְּכַךְ?

ו. הכתב והקבלה.

פרק כב' פסוקים יא'-יב':

(יא) אברהם אברהם. היטה נפשו דבוקה בחסנת ר'טן קונו, עד שכל מחשבתו וכל רעיונותיו היו ערודים כ"כ בחסנה עזה נקיום מלוה זו, עד שלא נשמע לאזניו קריאת שמו בפעם ראשונה, רק אחר קריאת שניה נתעורר לשמוע (יב) ואל תעש לו טאוטה. אחר שאמר אל תשלם ידך למס הוסיף עוד לאמר ואל תעש לו מלוטה? ויפה למדונו רבותיט שחוספת מאמר זה יורה לנו שהעלוי ית' הנותן משכיות לבצ מלח את לבצ חכמהם נאמן לפניו במדרגת חסנה גדולה כ"כ עד שהסרה בלצנו על חסרת אל תשלם ידך, וייתה נפשו משתוקקת בקרבו למלכות לווי הקדום ולהעלות בנו לעולה באחד מן הדרכים האפשריים, לכן הוסיף באזהרתו אל תעש לו מלוטה, כמ"ש בצנה על תשלם ידך, אמר חכמהם ח"כ לחנס בחתי לכאן אעשה זו חבלה ואלויל אמתו מעט דס, ח"ל אל תעש לו מלוטה, ואמרו עוד, אחר מאמר אל תשלם ידך החסיל חכמהם לתמוה ואמר חין דרכים הללו אלף דרכים של תמיה, תחלה אמרת קם נח את צנך ועכשיו אתה אומר לי אל תשלם ידך, חתמה?.

אלות:

1. מֵה פֶּרְשָׁנָוּ אִבְרָהָם?
2. אִיֵּק פֶּרְשָׁנָוּ מֵהֵן אֵת פֶּסוֹק יב' מֵעֵבֶר לְפֶסֶט הַכְּתוּב?
3. מֵהֵן וְלֵמָּה הַתְּחִיל אִבְרָהָם לְתַמְוָה?
4. מֵה הִיָּתָה תְּמֻלַּת הַקִּב"ה לְכַךְ?